

ԻՐԱՎՈՒՆԿ

ԻՐԱՎՈՒՆԿ ԱՋԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՆ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ

Rev. Pères G. Kalemkarian Michitaris
te ngasse № 4 Vienne

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսահայ համար՝ Տարեկան 12 ֆր.
» » Վեցամսեայ՝ 6 ֆր.
Արևմտահայ համար (Երկու քիւր մեկ
մասով) Տարեկան 14, վեցամսեայ՝ 7 ֆր.
Ամերիկայի » 2.60 տղ. վեցամս 1.50

ԿԱՆՈՒՆԻՔ ՎՃԱՐԵԼԻ

Համակ դրամ եւայլն դրկել հետեւեալ հասցեով
ԽՐԱՎՈՒՆԿԻՆ «ԻՐԱՎՈՒՆԿ» ԼՐԱԳՐԱԾ. — ՎՍԻՆԱ (Պուլկարիա)
Редакция на ВѢСТНИКЪ
„Иравункъ“
ВАРНА (България)
Rédaction du journal
„Iravounk“
VARNA (Bulgarie)

Խմբագրութեան ուղղեալ գրութիւն
եւ չեմ որկուր եւ յարմար դասուած-
ները միայն կը հրատարակուին աւ-
տոյնովին կամ մասամբ:
Խմբագրական տղր 20 սանթիմ. երե-
փեկ աւելի անգամներու համար 20 0/0
զեղչ կը լինի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

Մեր շնորհակալիքը աւելն ա-
նոց որոնք բարեկամեցան Նոր
Տարւոյ եւ Ս. Նիկողայեան առօրի
համակերպումը ու շարունակումը շնորհա-
տուր «Իրաւունք»-ի խմբագրութիւնը:
Այս բարեկամարարութիւններ ընկ-
նքիս յարատեւութեան ու յառա-
ջողութեան համար:

Խմբագրութիւն «Իրաւունք»-ի

ՍԱՌՅ ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կ. Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքա-
նի եւ Դրան միջեւ տարիներէ ի
վեր ծեծուող Սառ. Կաթողիկոսա-
կան խնդիրը ինչպստ Դրան եւ
ի վերջ մեզ կարգադրուելու վի-
ճակին մէջ է:

Հանգուցեալ Տէր Գրիգորիս ե-
պիսկ. Ալեքսանդրի յնարութիւ-
նը՝ որ այնչափ ազմուկներով ու
տքնաթիւններով հաղիւ կատար-
ուած էր, ի շնորհս Օրմանեանի
քծնող քաղաքականութեան եւ Ար-
թիւն փաշայի «Եթէ թիք» ներուժն
կանկէ վերջ, Դուռ Սահմանա-
դրութեան ոգւոյն եւ որոշ սկզբ-
ունքներուն հակառակ երկու գլխ-
խառը պահանջ կը ներկայացնէր
նոր ընտրութիւնը տրտնեղու հա-
մար:

Ա. Դրան կողմէ պատգամաւո-
րութիւն մը զրկել որ ընտրական
զործողութեանց վրայ հսկէ:

Բ. Ընտրական ցանկը Դրան
ներկայացնել, որպէսզի սա իր չի
սիրած եկեղեցականները այդ ցան-
կէ ջնջէ:

Դրան այս երկու պահանջներն
ալ, կաթողիկոսական ընտրու-
թեան նման, զուտ նկեղեցական
ներքին խնդրոյ մը մէջ առանձնա-
նորոշման հակառակ տննադու-
թիւն էին:

Հայ ազգին այդ առանձնաշնորհ.
հումները Գալիսիայի դաշնագրէն
(1774) մինչեւ Պէրլինի դաշնա-
գրութիւնը միւս Օսմ. հպատակ
ազգաց առանձնաշնորհման հետ,
անձեռնմխելի պահպանման համար
վեց մեծ պետութեանց հանգիստ

կան վճիռը ստացած էին եւ թիւրք
կառավարութիւնը նոյն վճիռները
ընդունած ու տարագրած էր պաշ-
տօնապէս:

Նոյն իսկ 1895 ժայիս 11-ի Հա-
յաստանի յատուկ բարենորոգմանց
ծրագրին մէկ յօդուածը կապահո-
վէ Հայոց ազգային եկեղեցական
առանձնաշնորհմանց անարգել պահ-
պանումը եւ դորձագրութիւնը:

Հետեւաբար Դուռը իր այդ պա-
հանջներով միջազգային հանգա-
մանք ստացած մեր եկեղեցական
անկախութիւնը կապահով ուղեց:

Ուստի Օրմանեանի կը մնար,
իր ազգային եւ եկեղեցական ի-
րաւունքներուն պահպանումին հա-
մար երգուեալ Պատրիարք, խոր
գիրը ձեռնհաս մարմնոյն, Ազգ.
Երեսփոխանական Ժողովոյն ներ-
կայացնել, կամ — եթէ այս ժո-
ղովի գումարումը կարգիլէր Դու-
ռը — դեռ պահանջանք նկատուածա-
նը յանձնել, եթէ այս ալ չէր կը
նար ընել հրաժարել:

Օրմանեան իր պաշտօնին այս
որոշ պարտականութիւնը փոխա-
նակ համարձակօրէն կատարելու,
ստրկական տկարութիւնը ունե-
ցու Արթիւն փաշայի խորհրդին
հետեւելու, բնաւ ուշադրութիւն
չ'ընծայելով կրօն. Ժողովոյ մի
քանի Ս. Հայոց պնդումներուն:

Նախ՝ Պէհա պէյի պատգամա-
ւորութիւնը ընդունեց կաթողիկո-
սական ընտրութեան գործերուն
մէջ, Երկրորդ՝ ընտրական ցանկը
գրան ներկայացնելու առաջարկին
համակերպեցաւ, եւ զանի խառն
Ժողովոյ ընդունել տալու համար
— որուն ձեռնհասութեանց դուռ
էր խնդիրը — այն տեսակ միջոց
ու ժամանակ մը ընտրեց, ուր կը
րօնական Ժողովոյ գլխաւոր ան-
դամները ներկայ չի գտնուեցան,
եւ իր ուղած ձեռովը որոշուեցաւ,
կրօն. Ս. Հայրերու վերջին բողոք
ները ալ չի լսուեցան. դուռը իր
նպատակին հասած եւ Օրմանեան
Սուլթանին իր հաւատարմութիւ-
նը ապացուցած էր:

ՅԱՅՄ Սիւրի կաթողիկոսական ըն-
տրութիւնը այդ սրտշան հիմն
վրայ պիտի կատարուի: Սահակ
Եպիսկ. Խապայեան Երեսփոխան

Ատանայ կը մեկնի, բնորոշեաց
յանկը Դրան սրբապետութեան պի-
տի ենթարկուի: Հետեւաբար
մենք այսօրու ընէ կրնանք ըսել
թէ Դրան հաւանութիւն տուած
ընտրելիները պիտի ըլլան Օրման
եան, Բարդուղիմէոս, Մեսրոպ եւ
Փաղանճեան Յովհաննէս եպիսկո-
պոսները, որոնք իրենց տխուր հըռ-
չակովը ծաօթ են ազգին:

Դուռը իր այս յաջողութեամբը
քաջալերուած ուրիշ անգամներ ալ,
նոյն իսկ պատրիարքական ընտ-
րութեանց ատեն, պիտի ջանայ
նոյն պահանջները ներկայացնել
ազգին:

Բայց կը յուսանք թէ վերը
յիշուած տխրահալակ եպիսկոպոս
ները եւ այդ ձեռով ուրիշ ընտրի-
լի ներկայացող չիք եկեղեցական
ներ չպիտի կրնան իրենց «մուրա-
տ»ին լիովին համելի. որովհետեւ
ազգին ճակատագրին հետ խաղա-
լըն ալ չափ մը ունի:

Գրութիւն

ԱՐԴԻ «ՄՇԱԿ»Ը

«Իրաւունք»-ի Ե. (1900) տարե-
շրջանի 80 թիւին մէջ Բիւզանդիոն
նէ արտատպած էինք փաբիկ սիւ-
նակ մը, ուր այդ թերթի խմբա-
գիրը Պաքուէ ստացած մէկ թղթ-
թակցութեան ամփոփումը կընէր
կովկասահայ օրաթերթի մը մա-
սին, որ իբր թէ ազգային հաս-
տատութիւնները իր կուսակցու-
թեան ձեռքն անցնելու նպատա-
կաւ, կառավարութեան միջամտու-
թիւնը կը հրաւիրէ եղբւր, եւ այդ
պատճառաւ ալ Բարեգործական,
Հրատարակչական ընկերութիւննե-
րը լուծուել են կառավարութեան
հրամանով: Հիմակ ալ այդ կով-
կասահայ թերթը Ներսէսեան գրա-
րանոցին շուրջ ազմուկներ կը հա-
նէ եւ կը պահանջէ եղբւր որ Հոգա-
բարձուներու ընտրութիւնը հսկո-
ղութեան ներքեւ տնտի եւայլն:
«Բիւզանդիոն» նամակագրին այս
յայտնութիւնները ամփոփելու ան-
միջապէս վերջ իր կողմէ սա կա-
ւեցնէր: «Եթէ նամակագրին զը-
րածները ստոյգ են, — որովհետեւ
մենք զանոնք ստուգելու միջոցնե-

րը չենք կրնար ունենալ — արդա-
րեւ գովելի չենք մը չէ այս ու-
նոր կեանքի խմբագիր Պ. Ար-
փիար Բիւզանդիոնէ արտատպուած
այդ սիւնակը «Իրաւունք»-ի մէջ
կարգաւոր, մեղ գող լիզուով մը
կը քննադատէ թէ ինչպէս առանց
մեր կողմէ դիտողութիւն մը ընե-
լու արտատպած ենք այդ քննա-
դատական գրութիւնը:

Չենք հասկնար թէ Պ. Արփիար
ինչ նկատուած անտեսել կը ձեռ-
ցնէ «Բիւզանդիոն»-ի աւելցուցած
աւագիտողութիւնը «Եթէ նամա-
կագրին գրածները ստոյգ են,
արդարեւ գովելի չենք մը չէ
այս»: Եթէ Բիւզանդիոն այս նը-
կատողութիւնը ըրած չըլլար եւ
մենք գրանի չարտատպէինք, այն
ատեն միայն մեզ դէմ Պ. Արփիա-
րի դիտողութիւնը անտեսել չպիտի
ըլլար:

«Բիւզանդիոն»-ի նամակագրին
յորձակումը «Մշակ»-ի խմբագիր
հանգուցեալ Պ. Արծրունիի դէմ
կըմբռնուի: Այդ նամակի ճիշդ
պատճենը մեր աչքի առջեւ չու-
նինք: Բայց «Բիւզանդիոն»-ի ամ-
փոփումէն կը տեսնուի թէ ամբաս-
տանող նամակագրին ցոյց տուած
փաստերը, այսինքն Բարեգործա-
կան եւ Հրատարակչական ընկերու-
թեանց լուծուելու խնդիրները Պ.
Արծրունիի մահէն շատ վաղը ծը-
նունդ առած են: Հետեւաբար Հա-
յոց այդ ներքին գործերուն միջո-
տեղու առաջարկութիւնը Ռուս
կառավարութեան, շատուց մեռած
Դր. Արծրունիի կողմէ եղած չի
կրնար ըլլալ: այլ շատ շուտ Մշա-
կի տրդի խմբագիրներուն կամ
այդ թերթի վարիչներուն կարելի
կըլլայ վերագրել զայն: Ուստի
հանգուցեալ Գրիգոր Արծրունին,
որուն յիշատակը անշուշտ մեզ հա-
մար ալ յարգելի է, խնդրոյ նիւթ
ըլլալէ կը դադրի:

Խնդիրը կը մնայ Մշակի տրդի
վարիչներուն վրայ: Բայց զարմա-
նալի է որ Պ. Արփիար իր երկար
յօդուածէն մէջ անոնց մասին բան
մը ըսած չէ: Կատարելի իր այս լը-
ռութիւնը մեղ սա կասկածը կու-
տայ, թէ Պ. Արփիար ինչչով
«Մարտ»-ի եւ «Նոր կեանք»-ի մէջ

գրած իր շատ մը յօդուածները, հակառակ ժողովրդական միջոցներով և ունեցած է կողմնակալ և զանազան գաղափարներ անհրաժեշտ են իր ժողովրդին համար։ Այս հարցը մեզի շատ կը հետաքրքրէ։

Քանի որ այս կէտին Պր. Արփիար կը լռէ, մենք աւելորդ չենք համարիր հոս մէջ բերել արդի Մշակակցութեան մասին կողմնակալ մտայնութիւնները։

«Մշակը զրկուել է վարկից, բարի անունից, հասարակական անկեղծ համակրանքից, Մշակի համար նոյն իսկ կողմնակիցները գործ են դնում «սփսոս» խօսքը (Արձա. գանք 1898 թիւ 5)։»

Մշակի խմբագրութեան ուղղակի բաց նամակաւ մը Մ. Շահնազար ըսած էր. «Գրիգոր Արմրուին, որի համար պարծենում էք, եթէ գերեզմանից զուլեւ վեր վերցնէր, պիտի կարմրէր ամօթից և ինչպէս տիկ. Ռոլան, ազատութեան արձանին առաջ, պիտի զոյնր՝ ո՛ր յառաջագիծութիւն, ինչ նախնիներ են գործում քո անուամբը»։

Մշակի լեզուն «անսանձ և անպատկառ» անուանած է «Հանգէս գրական և պատմական» իր 257 էջին մէջ։

«Մշակ»ի համար «երկպառակութեան սերմեր սերմանող, հասարակաց միտքը բռնաբարող և հարստահարող» ըսած է Նոր-դարը (տես 1897 թիւ 202)։

Մշակի համար «անուանարկող ու զրպարտող» ըսած է Մուճը (1897 թիւ 10 էջ 1465)։ Մշակի համար «հոգեկան մեծութիւնից զուրկ» ըսած է Տարազը (1897 թիւ 49)։

Արդի Մշակականները ու սպիւղի Մշակը մօտէն ճանչցող ամբողջ կողմնակալ մամուլի կարծիքը քանի որ այս է, կրնա՞նք մտաբերել թէ անոնք անհնաւոր են զեռնաշատ ըսելիքները զորս յայտնելու համար ուստի գրաքննութիւնէ կը վախճան։

Իսկ գալով Մ. Էլմիսթի գանձարանէն 200,000 լուպի գողցուելու սուտին, զոր Մշակականները յօրինելով Բիշուպիտի մէջ հրատարակել տուած էին, Տօք. Բաշա. եանի միջոցաւ, ալ կապած չի մնար թէ անոնք երբ չկրնան ազգային հաստատութեան մը մէջ օտնձգութիւն ընել, անխտիր ամեն տեսակ միջոցներով կը դիմեն։ Ազգին առջև խրիմիան մը վարկաբեկ ընել կուզէին զի նա Մշակականներուն շատ երես չէր տար այդ անհիմն սուտը հնարեցին, և յաջողեցան Պոլսական թերթերու վայն հրատարակել տալ. որովհետեւ եթէ Մշակին մէջ հրատարակէին հաւանական էր որ դատի ենթարկուէին։

Եւ այն իսկ պարտաւոր որ կը մղուի այսօր Մ. Էլմիսթի շուրջ մի թէ անժամանակ չէ՞ ի մօտոյ կը գտնուիք այս հարցին։

ՀԱՅ ԳԱՂԱՊՈՂՆԵՐԸ

Թիւրք իշխանութեան այն յոռի քաղաքականութիւնը, որ կը շարունակուի արքիւնքէ ի վեր Հայ ազգին նկատմամբ, ալ աւելի սաստկացած կը կարծուի հիմա։ Հայաստանի էն մոթ անկեղծներէն իսկ, զրիթէ աւան օր, խումբ խումբ հայեր ճամբայ կ'իյնան, տարագրուելու օտար ու անձանօթ երկրներու տակ։ Մեր գրեթէ ամբողջ Հայաստանցիները, ակամայքը քանդելու իրենց հօրենական տունը կը թողնեն հոն բոլոր հին ու ուրբ իշխանականները, որոնք բազմաթիւ դարերու շրջաններով նուիրագործած էր, ու երկար ասանէ ի վեր իրենց սնուցած բոլոր սիրուն ըզձանքները յաւանդանութեան մը մէջ թողնելով, սրտաբուլ հառաչանքով մը կը հեռանան այդ արարտի երկրէն վերջ նախնապէս։

Աստուծո, ատ գաղթականները, Հայ ժողովուրդին հարազատ զաւակներն ու Հայրենիքի հզօրագոյն պահապաններն են, որոնց սրտին ու մտքին վրայ սակայն, յուսահատութեան ու զրկանքի թեւերը այնքան անողորմաբար տարածուած են որ, ստիպուած, պահ մը խարտիկ յոյսը կուենանան ապրելու այն եղանակը, որ օտարութեան մէջ միայն պիտի կարենային վայելիլ։

Եւ անա, գաղթող զփրկները, առաջին քայլերուն իսկ կը գտնուի թէ, չարաչար սխալած են իրենց մտածմանց եղանակին մէջ։ Ու առջեւին ցցուած կը տեսնեն այն հսկայ ու անողորմ սուրբ որ ապրելու միջոցը կը կոչուի։

Ազատ ու խաղաղ շունչ մը քաշելը միայն, պիտի բաւէ՞ր այդ գաղթողներուն բոլոր պէտքերը հոգալու համար։ Ոչ անշուշտ։

Մեր շուտաւաղ տարագրեալներուն մէջ պատկառելի մասը որ Ամերիկա կը թափի, հենա ապաստանարան մը գտնելու միտումով, եթէ Միացեալ Նահանգներու ապրելու եղանակին մօտէն ծանօթացած ըլլային բնականաբար աւելի գերազանց պիտի գտնէին երկրէն, չխտրակել իրենց հայրենի օճախը, քան թէ Ամերիկայի շրջագոյն տարածքներուն տիրանալու երեւակայական գաղափորը յղացած ըլլանուն։ Արտասահմանեան հայերու քաջ ծանօթ են, — փորձառութեամբ կը խոսեն այն զարհուրելի պարագաները որոնց ենթակայ կըլլայ նորեկ գաղթողը օտարութեան մէջ։ Գրեթէ մեր ամէն մէկ քայլին առջև անհուն վտանգներ կան պատաստ, ուսկից ապահով անցնելու համար, անհրաժեշտ է, խիստ զգոյշ շրջահայեցողութեամբ մը վարուել միջ շրջապատող օտար ցեղերուն բարեբերուն, առանց սակայն մեր ազգային յատկօթիւնները ու մեր սրբատիէն մօտիկ աւանդութիւնները կորսնցնելու։ Ամենամեծ վտանգը մեր ազգայնութեան գոյութեանը կըրպատ նա, ուրիշներու հետ ձուլուելու բռնական հոսանքն է, այս ուժին զէմ հարկ է ամեն Հայ գաղթող իր հոգիին բոլոր գերազոյն ճիգերով մաքաւ սել, ամուր կամքի ու հառտառուն նկարագրի անխաղթի զէնքերը ձեռքերնիս բռնելով է որ միայն պիտի կարենանք այդ շարքերն ուսմանապէս դիմադրել։

Բայց այժմ թողունք մէկ կարգ, ազ

գայնութեան ուսմանապէս այն վտանգները, որոնք ապագային կը վերապահուին, — եւ որ հաւանականաբար մեր այս սխալ կատկածները պիտի իրականանան եթէ տակաւին շարունակուի ուղինք այն տեսակ մը չարաքարանալիք թոյլ ընթացքը որուն կը հետեւինք ժամանակէ մը ի վեր — եւ անցնինք մեր նորեկ գաղթողներու ներկայ կեանքին։

Ձանց առնենք ու չիչենք այն բոլոր կակճեցնող զփրկութիւնները, բոլոր զարհուրելի շարժարանքներն ու տառապանքները որոնց ենթակայ կըլլայ հայ պանդուխտը իր սեփական երկրէն հեռանալուն առիթ, ու վերադառնալու մեր արտասահմանի հիւրընկալ կարգ մը ազգայնականներու «Ազգայնական ծառայութեան» մասին որով այս վերջիններս ամենայն անկեղծութեամբ ու սրտի կտտաբեկ հանդարտութեամբ կատարած կը համարեն ինքզինքնին հանգիստ մեր գաղթող զփրկութեան։

Իրաւ է ասիկա, ճիշդ է որ մեր Արտասահմանեան հայերն ուսման իրենց պարտականութեանց գերակշռութեամբ ունեն, կը մատուցանեն պէտք եղած բարեբերութիւնը դժբաղդ կարօտեալ ազգայնացիներուն, ամենայն անհաւանդութեամբ։

Մի պատասխանը սաղաւհամար սակայն պէտք է կարծեմ դառն հեռք մը քաշել սրտերնուս խորքէն։

Սրբերով ու շարաթներով, ծովերու ու ցամաքներու վրայ իրենց հոգին քաշող, անհանգստեցնող զեղբերակներով երբ գաղթողներու խումբ մը ազատ երկրի մը նաւահանգիստը կը ժամանեն, անա, շրջապատուած կը տեսնեն զիրենք, թուրք ստորոտտիկաններու նման, մեր ազգակից կարգ մը անօթի աղաւնիներ, որոնց կեղծ ժպիտը երեսուն վրայ կը շրջապատեն այդ շուտաւաղ տառապալները։

Գիւրին է երեւակայել սակայն Հայ գաղթականին ունեցած հոգեկան վերձակը այդ պահուն, անանթի երկրի, անանթի մարդիկ ինչ բարեբաղդութիւն... հայերու հոգածութիւնը կը վայելին...

Շատ չանցած գաղտնիքը կը պարզուի, նորեկ պանդուխտը կը համոզուի, թէ այդ հայ «սրտաբռններուն» իրենց ցոյց տուած բոլոր խնամատրուրդներն իրենց միայն ու միայն շահաւորական նկատումներու մէջ կը կայանան ու զրուանքով կը դիտէ այդ աղաւնիներուն միջև ծագած անպատիւ կռիւները։

Այդ շահաւորներէն ով որ աւելի ճարպիկ, աւելի խորամանկ է, կը յաջողի նորեկ գաղթողին երթեւեկութեան տոմսակները գնել ու անոնց բոլոր պէտքերը հազար ամենայն անխղճութեամբ մէկին աեղ երկու երեք հաշուելով։ Այս կատարուած անխղճութիւնները իրողութիւններ են, որոնց արձագանքը գրեթէ ամեն ամեն Մարսէլէն կ'հասնի զփրկագաւար։

Այս սողերը զրկու առիթը չպիտի ներկայանար ինծի, եթէ վերջերս Լատին կակճելի տեսարանի մը ակաւնաւուն չը գտնուէի։

Ուրեքերցի ընտանիք մը, Պ. Սարգիս Մանուկեան կ'ենը, նորածին դուստր, անբաժան հեռանքը քոյրը հայրենիքը կը թողուն։ Ամերիկա երթալու համար, երկու ամիս շարաշար ճամբորդելէ վերջ կը հասնին Մարսէլ։ Հոն քիչ մը ժամանակ սպասել պէտք կ'ըլլայ Տիկին Մանուկեանի տկարութեան պատճառաւ այս անպատեղի զէպը ներթափան տնձուկ վիճակի մը կը մատնէ զիրենք, որ կը օտարանան

ժամ առաջ ինքզինքնին Լատին նետել, ուրկէ փոքր ինչ վերելքին կայ Ամերիկայ երթալու Պր. Մանուկեան չի նայելով կոտոր հիւանդութեան օրէ օր աւելի օտարանալուն, կը դիմէ իրենց վրայ դարանակալ սպասող անխղճ սրտաբռններուն յիշտորութեանը ու այդ խեղճ ընտանիքը ձեռքէ ձեռք նետուելով կը հասնի Լատին։ Երբ կէս դիշերը անցած երկարութիւն կաւոյ կաւէն Ձերին կը օտարանալու, արդէն ճիւղ Մանուկեան ուժաւոր վիճակի մէջ կը զբոսնէ, ուստի հարկ կ'ըլլայ քանի մը հոգիներու օգնութեամբ վերցնել հիւանդը եւ փոխադրել կայարանին մօտ գտնուած Կրոս հիւանդանոցը։ Ինչպէս եւ հոն ալ կարգ մը ատարակութիւններ կ'ըլլան հիւանդը չընդունելու համար բայց վերջապէս հիւանդանոցի տեսչին կարծիքով կը կազմայայ ու մահա մերձը կը տեղաւորուի անկիւն մը։

Պ. Մանուկեան, իրեններով մէկ սեղ, կըսկի Լատինին նման անգղաւարտաբար քաղաքի մը փողոցներ թափառել, գտնելու համար հասցէ մը որ Մարսէլէն ձեռք անցուցած էր։

Յոյնած ու ձանձրացած հազիւ կարելի կ'ըլլայ մեծ գոտարութեամբ զբոսնել Պատ. Գրիգորեանի տունը։ Գրիգորեան այդ պահուն Պատ. Հ. Գրիգորեան ամենայն յօժարութեամբ անոնց պէտք եղածը կարողանալով կը տեղաւորէ անկ մը։ Ձը մտնանք հոս յիշեցնելու «Իրաւունք»-ի ազնիւ ընթերցողներուն որ Պատ. Գրիգորեան մեր մէջ գտնուած այն հազուագիւտ անձերէն է որոնք գիտեն կատարել իրենց ազգային պարտականութիւնները։ Ահա ասիկա աղաւաղաւոր հայ մը մը՝ որ տարիներէ ի վեր Լատին հաստատուած, միշտ վառացած է մաքուր որտո՞ւ իր կարողութեան ներքո՞ւ մանկերուն մէջ օգտակար ու արդիւնաբեր ըլլալ հայ ցեղին ու անոր զփրկող զաւակներուն թէ նիւթապէս եւ թէ բոլորապէս։

Մենք չենք մոռցած զեռն չորս տարի առաջ, երբ գաղթականութեան հասանքը սկսած էր, Պատ. Գրիգորեանի առաջնորդութեամբ եւ հայապէր Անգլիայիցիներու օժանդակութեամբ հիմնուած ապաստանարանի մը ընձեռնած օգնութիւնը մեր որդայի փառաւանդաներուն։ Աւա՞ղ որ շատ երկար շտեմեց այդ «Արմէնիան» Հօմիին կեանքը չնորհիւ քանի մը տղէս չարամիտներու գործունէութեանց։

Բայց պատ. Գրիգորեան այն զէմքերէն է որոնք իրենց զէմ ի գործ դրած բոլոր ցած մեքենայութեանց ի տես սրտնեղելի չեն գիտեր ու աւելի սուրապիկ կողմնակալ կը փարին իրենց սկսած գործին շարունակութեանը։ Եւ պատակաւ չէ անտեղ մի առ մի թուել Պատ. Գրիգորեանի մահ տուցած ծառայութիւնը հայ պանդուխտներուն համար, ատիկայ Լատինի գաղթականութիւնը կրնայ հաստատել եւ արդէն նիւթաւ չիղած կրկնաւ։ միայն կը սիրեմ ինչպիսի իր անխաղաղ կառակորդներէն որ, եթէ իրենք կարող չեն ու եւ կերպով օգտակար ըլլալ ցեղին գոնէ ալ քիչիկ մը ազնուութիւնը ունենան գաղթեցնելու մտքի մէջ ստոր թակարդներ որքան անոր զէմ վառագիւտ ճշարտութիւնը բոլորներուն են թէ, ամեն երկրի ու ամեն տեղ բարի եւ անկեղծ անձերն որ կը հաւածուին մոլորանդներէ։

Տիկին Մանուկեան հազիւ 19 տարու չի անգանցի իսկ շատած պատարաւ հոկողութեան ներքեւ հիւանդ Հայրենիք ու սիրելիներէ երեք օրէն հոգին կաւանդել։ Իր ընտանիքը արցունքներն սրտերնուն մէջ չորցած կը թողուն հայ ազգ պանդուխտ մեռել ու նոյն իրի-

կուրը Ամերիկայ ճամբայ կեցող մաս-
նաւոր հողագործութեամբ Պատ. Գրի-
գորեանի եւ ուրիշ կերպ ալ կարելի
էր որ բնէին, նայն իրկուրը Ամերի-
կայի շրջանաւ կար ու մէկ օրուան
յետագոյնովը պէտք պիտի ըլլար ամ
բոլոր շարքի մը եւս սպասել եւ այդ
մէկ շարքի մը անպիտանութիւնը
ծնծ, ննջեցեալին սպաւոր ընտանի-
քին սիրաւ պիտի միտթարուի երբ
լսէ թէ իրենց անդադր մեռելին յու-
ղարկաւորութիւնը չքեղաւթն կատա-
րուած է, շնորհիւ Պատ. Գրիգորեանի
եւ ուրիշ բարեւոր ազգայինի մը նիւ-
թական օգնութեամբ:

Անոնք որ տեղեակ են մեր պատմու-
թեան այն էջերուն որոնք մեր հին
գաղթականութեանց ակտիւ զէպքերը
կը գրաւեն, անտարակոյս՝ մեծագոյն
չարիքը պիտի նկատին հայ ազգին
նեղակայ տարագրութեան հասանքը: Մեծ
ու ամենէն ազիտաբեր կոտորած մըն է
ասիկայ որ ոչ թիւրք կառավարու-
թեան վայրագ հալածանքները կը ցան-
գործեն, ոչ ալ անոր ստեղծած ար-
հեստական սովը:

Տաճիկ վարչութեան, մասնաւորա-
պէս արագիւններէն էն ոգնալիքն է որ, հայ
ազգը ինքն իր ձեռքովը կը գործադրէ
անկալ լաւ դիտելի թէ, ոչ կոտորած-
ները կրնար հասցնել մեզի ոչ ալ ա-
նոցոր տառապանքները կրնար յուսա-
հանցնել ու ճգմել: Հայ ժողովրդին
ձեռքէն կրնար միայն ազատել Հայ
երկիրը իր հարազատ ժողովրդներէն
պարպկելով եւ այս քաղաքականութե-
ան կէտ առ կէտ գործադրուելու ու կը
գոմարգրուի:

Կը մնայ մեզի հարցնել թէ՛ ինչ կը
մտածեն մեր Յիզափոխական մարմին-
ները ազգին այն անտանելի կացու-
թեանը համար: ա՛լ ժամանակը չէ՞ ու
վանէն իրենց մէջէն բոլոր անձական
ու հասարակական խնդիրներն ու զղա-
ցումները, եւ ձեռք ձեռքի ապով մէկ
նպատակի մը համար աշխատին:

ԱՐՇԱՄ ԿՈՐԻՈՒՏԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆԱՅԻ ՅԵՆԱՏԱՅԱՐԱՐ

Նուպար փաշայի յիշատակարա-
նը որ Աղէթառաքիոյ հեղեղներէն
ձախ կողմի փոքրիկ պարտէզին
մէջն է, խորանի ձեւ ունի, Եզրի-
տական ռճով երկու սիւներով: Յի-

շատակարանին երկայնութիւնը 4
մէթր 50 է, իսկ լայնութիւնը 3
մէթր 55:

Յիշատակարանին խորը գրունտ
է Նուպար փաշայի մէկ գեղեցիկ
արձանը ճարակ մարմարիոնէ:
Մեծ Գիւնազեղեղ թիկնաթոռի
մը վրայ նստած է, ձախ կողմը
ունենալով արդարութեան կշիռ մը
եւ ալ կողմը բազմաթիւ հատուկ
թիկնաթոռին կրթնցում, որոնց
մին բաց է եւ հետեւեալ արձանա-
կարութիւնը կը կրէ: «Արդարեւ
թիւնը ամեն կառավարութեանց
հիմն է»:

Այս գեղեցիկագիտական մեծ գոր-
ծը կը պարտինք Բարիկցի համ-
բուաւոր քանդակագործ Տրնի
Իւրիշի:

Յիշատակարանին միւս մասերը
վարդագոյն հատաքարէ են, որոնք
սքանչելիապէս կտրուած եւ յղկու-
ած են Սկովտիոյ մէջ:

Խորանին ներքին ճակատաւոր
հետեւեալ արձանագրութիւնը կը
կրէ: «Ի՞նչ քաւ կամքը բլրայ»,
իսկ արտաքին ճակատաւոր

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆԱ

1825-1899

Ինչպէս որ արդէն ծանուցած
ենք, յառաջիկայ Յունուար 1 ին
բացման հանգէսը պիտի կատարու-
ի, որուն պէտքի նախագահ է Եզրի-
տայի Առաջնորդ Գեր. Ալվազեան
Եպիսկոպոս:

ԱՐՇԱՐԱՍ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Հրատարակելու խնդրանք հե-
տեւանքը դրանք է մեզ քանի մը
ազգայնաց ստիպագրութեանը:

Տեղա թոտիւն

Հիացմամբ եւ լափելով կորգա-
ցիք Զոր «19րդ դարու վերջին
քառորդը» վերնագրի տակ՝ գրած
յօդուածներու շարքը: Արդարեւ
դուր ցոյց կուտայ մեր մէջ էն
ուժեղ ու գեղեցիկ գրողի բոլոր

առաւելութիւնը, բայց ներքեցեք
Տիար Թօտիւն ըսել թէ քանի որ
կը քննադատէք մեր կրթական
ուղղութիւնը եւ կը քննադատէք առանց
տեղը բան մը շինելու, կապացու-
ցանք թէ դուք ալ միեւնոյն ձաղ
կուած կրթութեան զաւակն էք որ
գեղադարար շինել չգործեք:

Հրատարակողի ամենէն առաջին
պարտականութիւնը չէ Տիար
Թոտիւն ժողովուրդին՝ մանաւանդ
Հայերուն պէս տառապած ժողո-
վուրդին, փրկարար ճամբայ մը
ցոյց տալ որ անկէ քալէ: Բայց
ուրեմն երբ մեր փրանսական կըր-
թական ուղղութիւնը փաստակար
կը դառնայ, ինչպէս որ մենք ալ
կըզգանք, ինչ ուղղութեան վե-
րածելու ենք դայն եւ ինչպէս:

Այն ատեն վստահ եղէք թէ
ինչպէս մեր արդի գրական թոհ
ու բոհին մէջ փայլուն աստղի մը
պէս կերեւնաք, որուն համար սըր
տովին կը շնորհակտենք ձեզ հիւ-
րենկալով Հայերին, ժողովրդական
զրուի փառքն ալ պիտի միացնէք
եւ աշխարհ պիտի ունենաք ձեզի
ժողովուրդին գիտակցական ուժը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իրազեկ եւ վստահելի աղբիւր-
ներէ կրմանաք թէ, Պատրիարքա-
րանը Երեւոյի պահանջման տեղի
տալով վերջնականապէս ընդունել
է կիլիկիոյ կաթողիկոսական ըն-
տրեւաց ցանկին կառավարութեան
կողմէ արագորոշու խնդիրը եւ
թէ խապայեան Սահակ եպիսկո-
պոս արտօնուած է, երբ Ծննդեան
տօներէն յետոյ Ատանայ գաւնայ
գումարի Պատգամաւորական Ժո-
ղովը եւ ընտրողական զործողու-
թեանց սկսել թիւրք պատուիրա-
կին հակադրութեան տակ:

Մանկունի եւ Գրիգորի Յով.
հաննէսեան Սրբազանները, Օրմա-
մանեան Պատրիարքի ընդդիմա-
դիրները, որոնք ժամանակէ մը
ի վեր չէին ուղեր Ազգային ժողով

ներու մասնակցել, ուրախութեամբ
կրմանաք թէ այս անգամ սկսած
են շարունակել իրենց պաշտօննե-
րը:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ըն-
տրեւաց ցանկին մէջ առ այժմ
առաջին տեղերը Օրմանեան եւ
Բարթողմէոս բռնած ըլլան իր
մացուի:

Քարբոքցի, Քէսերիցի եւ
Հոդեցի հայրեր Սամսոյի մէջ բան
տանկուեր են երկու ամիսէ իվեր
որոնք հայրենիք իրենց ընտանիքի
քով կերթային: Ոչ հարցաքննու-
թիւն եղած է եւ ոչ ալ դատաւա-
րութիւն: Միայն ըսուած է իրենց
թէ Մարտէլէն հեռագրուած է
կառավարութեան թէ իրենք վտան-
գաւոր մարդիկ են: Այս մասին
առնուած ոտոյգ տեղեկութեան մը
համաձայն, իրտուներ Սէլ Նշա-
ւակուող յայտնի դաւաճան Օննիկ
կիւմիւշեանը եղած է կրկին տյգ
խեղճ ճամբորդները յրտեսող եւ մատ-
նողը: Կիւմիւշեան քանի մը ա-
միսներէ իվեր օտտիկանութեան
նախարար Շէֆիք պէյի հաշտոյն
Պիրէսն եւ Մարտէլի նաւահան-
գիստները կը սքտայ Տաճկոստան
գարձող խեղճ հայրուն անուննե-
րը օտտիկանութեան հեռագրելու
համար:

Մշոյ առաջնորդական տեղա-
պահ Տէր Բարդէ Օ. Վ. Կիւլէ-
սէրեան Պոլս հասնելով ուղղակի
Պատրիարքարան իջած է:

Ծննդեան տօնին առթիւ Պոլ-
սոյ օտար պետութեանց դեսպան,
ներէն ոմանք իրենց Ա. Թարգ-
մաններուն միջոցաւ իսկ ոմանք ալ
այցաքարքերով շնորհաւորած են
Պատրիարքը:

Հանպուցեալ Տիար Մատթէոս
Մամուրեանի յուղարկաւորութեան
հանգէսը մեծ չքով կատարուել է
Իզմիրի մէջ: Յուղարկաւորութեան
հանգէսին մասնակցեր են տեղւոյն
Ազգ. երկսեւ վարժարանի աշա-
կերտները եւ աղջկանց որբանոցի
սանուհիները եւ օտարներ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԶՈՅԵՐ [43]

(ՊԱՏԿԵՐ ՄԵ ՏԱՀԱՅՈՒՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱՎԱՆ ԿԵԱՆՔԵՆ)

Թագաւորը իր զգեստներէն մերկացած ժամանակ
քաւորը իր սուրը պատանէն կը մերկացնէ, բա-
նակին հրամանն տալով զօրապետի մը պէս գիւմար
կը կայնի, մինչեւ փեսան-թագաւոր-ընդի մէջէն
կեննէ: Կը զգեստաւորուի, յետոյ քաւոր ինքն ալ
չուտ մը լողանալով կը հաղնուի: Ազգայնորուն ձայն
կը արուի, այդ խումբը շուտով հոն կ'ըլլի ու թա-
գաւորն ու Քաւոր աղան իրենց շքախումբով խաղ-
ասն կեղերուն կը գիւնեն: Ազգայնոր իրենց ուժգին
դուռնակներով ու դանդաղ զուռնան իրենց որոտուննե-
րով բոլոր հանդիսախանց ուրախութիւնը կը զգոյնեն
ամենքն ալ ոտքի վրայ են: Փեսան իր աթոռին
քով կ'ստալ զուռնա, քանի որ վայրկեանն սալ ի վրայ
»ձեռնցիկապէս պարտիները գիտելէ ետք, իր գահը կը
բազմի: Դանդաղ զուռնայի ձայնի հետ, կը դադրի
նաեւ «ազգայնոր» ներքեւ խնայեցիկ ազգականներն ու
չնորհաւորները խորին հանդարտութիւն մը կը տիրէ
ամեն մարդ նստելու տեղ մը կը ձուրէ, կատաւորի
իւղով լիք, վից ճողնէ վից պատրոյքով վստող
ճրագը առաստաղէն կը կախուի գերծող Աստուրը՝
իր սրած ածելին ձեռքն ու դայիւր գոտին խոթած
փեսայի քոյրն (կամ մօտիկ ազգականներն) ձեռքը
մօմ մը վստողած սափրիչի մօտ կը կայնի, Աստուրը
կը կախի թագաւոր սափրելու ու անոր բրնձմը մկրտողով
չխախել, Աստուր ուսթան իր թրաշի փոխարէն, հա-
սակաւոր հանդիսականներէն ջրով լեցուն հոգէ կու-

ռայով (սկաւառակ) կը հաւաքէ փոքրիկ նուէրներ, ու
յետոյ կըսկսի Թագաւոր հագուեցնելու գործը կատա-
րել:

Սահակու փեսայութեան զգեստները, մետաքսեայ
փայլուն պատառներէ ու գաղղիական բաց կապուտ
գոյն ասուէ Հայկական ճաշակով կարուած ու ձեւու-
ած, ծրարը, ալիւրի մաղի վրայ դնելով, Թագաւորի
գահին դիմաց, ուսթայ Աստուրին կը բերէ: Քաւոր-
ին զգեստները Ասթայ Աստուր նստի, փեսայի վրա-
յի զգեստները մէկիկ մէկիկ կը հանէր մինակ չապիկ
վարսիկը վրան կը ձգէ: Ու յետոյ նոր փեսայութեան
զգեստներու ծրարը կը բանայ, ու կըսկսի կարգաւ
զգեստաւորեցնել նոր փեսան: Ամեն մէկ զգեստը իր
ձեռք բռնած ատեն, Ուսթայ Աստուր, այդ զգեստի
անունը կ'ոտրապալէ ձայնով մը կը պոռայ, կուտայ
եւ միանգամայն կը կրկնէ որ, «Տղերք ասէ՛ք Աս-
տուած շնախաւոր (շնորհաւոր) ընէ՛ք» ներկայ բազ-
մութիւն միանուազ պոռալով ու անընդհատ ծափե-
րով, ամեն զգեստները հագած ժամանակ, «Աստու-
ած շնորհաւոր ընէ՛ք» կը զօնէ:

Թագաւոր զգեստաւորուած, մէտաքսէ իւր զոյ-
նով, նախնին պատկ մ'ալ արդէն պատրաստ անոր
զուռնա գործած է: Արծաթապատ զաւուն մ'ալ իր
գոտին խոթած ու կարմիր խնձոր մը միտաքսէ սպի-
տակ թաշկինակի մը մէջ, ալ ձեռքով բերնին բռնած
իր գահին վրայ կը բազմի: Ազգայնորէ մէկ երկու-
քը սուր կապած ու Քաւոր աղան ալ ձեռքը երկա-
թէ զաւաղան մը բռնած, ուրիշ աթոռով մը թա-
գաւորին մօտ կը նստի ազգայնորը երէւ կողմէն
գիւնդակաւոր: Խորին լուսթեամբ ու կարգապահու-
թեամբ մը կը կայնին: Փեսայի քոյրը (կամ Քաւոր-
կին) առաջ կանցնի թուր գեղի մաշքն ու զեղիւրը
ձեռք, փեսայի երկու աչքերը կը զեղէ, ու յետոյ

երկու երեսները համբուրելով, իր հետ առած խն-
ձոր, չամիչ պաղեղ նուա կամ ուրիշ որ եւ է մրգե-
ղները ազգայնորէ քով գրուած ալիւրի մաղի մէջ
կը ձգէ, ասոր կը հետեւին գիւղի միւս բոլոր հար-
սնուր կիներ կամ աղբական հարսներ ու փեսայի համ-
բուրի արորողութիւնն այսպէս կը կատարուի, մաղի
մէջ ձգուած մրգեղէնները «աւազարներ» ու վրայ
կը բաժնուի:

ՓնՍԱՊԱՆԻ արարողութիւնէ ետք, խոտուտիկ պար-
մը կը բոլորի ամենու ձեռք մէջմէկ վառուած մօմով
ու կըսկսի փեսաքովը այսպէս:

«Մենք աթոռ դրինք, մեր Թագաւոր զարգարեցինք
եկէք բոլոր խորդեր, եկէք խորտ աղջիկներ,
Մեր Թագաւորի կանանչ ու կարմիրն հրմնքս
միտան:

Ասինք Ծնախաւոր եղնի եւն. եւն.

Յետոյ կը շարունակեն:
Թագաւորի մէր դուրս բերէք սախտ աւելող ենք բերել
Թագաւորի մէր դուրս բերէք թոնի վստող ենք բերել
Թագաւորի մէր դուրս բերէք հացը թիւղ ենք բերել
Շատ մը «խըղմէթ»ներու անուն այսպէս երգով
տալէ ետք կըսեն:

Թագաւորի մէր դուրս բերէք ծամի փետող ենք բերել
Այս գովաւանքներէ ետք, այդ պարտիները մէ-
կէն թագաւորի աթոռի բոլորակը կը մօտիկան,
անհամար ձեռքեր անոր նստած աթոռը կը բռնեն
ու «հուռա՛» կանչելով օդը կը բարձրացնեն: Անդի-
էն թագաւորի մայր, զաթայ, խորիս, նաեւ եւ այլն
կը բերէ ամենուն կը ցուցնէ, թագաւորի վեր
բարձրացուցած գահը դիմին կը դնեն ու իրենք կը
դառնան փեսայմօր բերածները յափափելու:

ՂԱԶԱՐՈՍ Պ. ՆԱԶԱՊԵՏԵԱՆ

(Երաճանակելի)

1900—1901

Թիւրք բոսթաւարըն ինքիւսմ.
սըզլըզը Թիւրքիտաւ էճնէպի
բոսթաւարնէլէրին թէէսսիսինէ մէյ.
տան վերտիկի կիպի կէչէն պիւր
գաչ սէնէտէն պէրի, պախուսուս
սէնէի սապըգտաւ Թիւրքիտաւը
զարըզլըզըն զիյաւէլէմէսին.
տէն վէ էմնիյէթսիլիգէտէն էսթիւ.
րիւ պաչլըճա էճնէպի թիւճարաւ.
ըլ պուլընան թիւրք սահիլ շէհիւր.
լէրին էքսէրիսինտէտէն էճնէպի բօշ
թա շիւպիլէրի աչլըմըլ տըր. վէ
պէոյլէճէ տէօվլէթ ու մէմլէքէթին
հասըլաթընտան պիւրիսինին գըմը
աղաւըտաւ էլտէն կիլմիշ:

Մէմլէքէթին պու հալի թիւրք.
լէր պէյնինտէ զաթէն մէմլուտ
խօշնուլթըզլըզը արթըմըլ տըր,
պու սէպէպտէն իւլէմա վէ թիւճաւ.
լարտան մէշհուր զաթլար սիւրկիւ.
նէ հապաւ վէ էօլիւմ բէնշէլէրինէ
աթըլտըլար, վէ պաղըլտըլտա
հապալը Սուլթանըն զուլըմընտան
գուրթարուպ էվրոփայա իլմիճա
իլմիլէր. Պուլարտան Մահմուտ
Տամատ փաշա Ժէօ, Թիւրք,
Քիւրտ Օսման փաշա Քիւրդ վէ
Ալանուտ իսմայիլ Քէմալ Պէյտէ
Ալպանիա գօմիթէլէրինին պաշա
ըննա կէչսիլէր. Պուլարտան ալէնի
շիքայէթի վէ Թիւրքիտանըն զուլ.
մը իտարէսինէ նիհայէթ վէրմէկէ
օլան էփքեհալարը նէ տէրէճէ իւ.
միտ վէրէպիլիւրի շիմսիլիք պէր
թարափաւ հալընը շու աշիքեար
տըր քի Թիւրքիտա կէչսիլիլէզ պիւր
ճէհէնէնէ հիւրիւմէթ կէթիւրիւ.
մէզ պիւր պէլա օլուշ վէ սապըլ
միւմքիսիլ պիւր հալ մէյտանա
կէլմիշ տիւր:

Պու կիւն Սուլթանը վէ իտարէ.
սինի զիյաւէճէ թէշիլէքէյէ պու.
հան պիւր մատտէտէ Եէմա— էլ—
իսլամ թապիր օլընան վէ մէրքէզի
Մըսըրտա պուլուրպ պէօյիք իւ.
լէմալարտան միւրէքէպ պիւր ճէ.
միյէթ տիւր քի. Սուլթան համիտի
մէշու (օրինաւոր) խալիֆէ թանը.
մայուպ շէրէն զասպ իտիճի նազա
րը իլէ պաղմազտու վէ պու մալ
տէտէ ֆէթվա վէրմիշ տիւր:

Կէչէն սէնէ վարֆնտա Թիւրքի
տաւ կէօպէշարբան վուգուսթլար
տան պիւրի տէ Սուլթանըն քէնտի
թախթա չըզտըզընըն 25 ինճի սէ.
նէյի տէվրիլէսինի շէնլիքէր իլէ
իճրա իթմէք տըզուրնտա պուլըն.
մասը տըր:

Պու շէնլիքէրտէ Էվրօրա տէօպ
լէթլէրի Եըլտըզըն ընճա վէ իս.
թիւրհամլարը իւզէրինէ պիւրէր հէյ
յէթ կէօնտէրտիլէր ֆազաթ էճնէ.
պիլէրտէն կէօնթէրիլէն պու նէզա.
քէթ նէֆա Թիւրքիտա ահալիսինին
իսթէմէյէրէք վէ զօր իլէ շէնլիք.
լէրտէ պուլընմասը, վէ 25 սէնէ
զարֆնտա ումու Թիւրքիտա
տէօվլէթ վէ միլլէթ խայինի Սա.
րայ էրքեհանը իլէ զապըթա մէմուր
լարը գաշը հաֆիլէրտէն մատա
ումու Թիւրքիտա էհալիսի իսլամ

վէ խիսթիլան տիւրիւ. տիւրիւ
աճըլարա օզրամըշ օլտուզլարը կէօզ
էօնիւնէ կէթիլիլէր իսէք «ճուլաւ»
հիւմարիւնն նէ կէօնա տուար
իլէ իճրա օլընմըշ օլտուզը վէ տէ
րէճէի իթիպարը աշլաշլար:

Պուլտան մատաւ Աճէմ Շահին
Ստանպուլ զիյաւէթի Սուլթանըն
մանասըզ բօլիթիգասընտան տօլա.
յը էսկիտէն պէրի Աճէմլէր իլէ
Թիւրքիտա պէյնինտէ մէմլուտ օ
լան զըտտիլէթին չօղալմասընա
խըզմէթ իլմիշ տիւր. վէլ հասըլ
1900—1901 է գատար տէվր օլը.
նան պիւր սէնէ զարֆնտա Թիւր.
քիտանըն էստսէն մատտէթէն վէ մա
նէն (բարոյապէս և նիւթապէս)
տիւշիլիլիլիլ իլէրլէմիշ տիւր:

Էրմէնի զըրկընարընտա միւ.
թէզարըր օլան Ամբրիկա թէպա.
ալարը իչիւն պէօյիլէք պիւր թուզ
մինաթ վէրմէկէ մէճպուր օլտուզը
կիպի, տիւրլէլ սայիլէ տախի
գարըզլըզլար էստսընտա զա.
րարա օղրամըշ թէպալարը իչիւն
թալմիլաթ թալէպինտէ պուլը.
նըյրլար. Բուսիս իլէ շիմսիլիք
Պապը Ալիի Անաթօլուտան տօլա.
յը զիյաւէճէ սըզլըշտըլմազտա վէ
Եըլտըզաւ սէսինի պէօյիլթ մէքտէ
օլուպ, իթալիտա Թարապուլը
Ղապըն զապըլ մէսէլէսի իլէ
մէշլուլ պուլընմազտա տըր:

Թիւրքիտան հիւրիւմէթէ գար.
չը ումու ահալիլին խօշնուտըզ.
լըզը իլէ պէրապէր էվրօփաւ
էփքեհալը ումուլիլէ Սուլթանը
վէ իտարէսինի հէման հէր կիւն
թաղպիհ իքմէքտէ, վէ հիւքիւ.
մէթլէր իսէ հաղընէն Շարգ մէսէ
լէսինէտէ նէշայէթ վէրէքէք տլէ.
մի պէօյիլէք պիւր ըստթըզլըք.
տան գուրթարմանըն իւլիւմըն
հէր վաղթտան զիյաւէ հըս իթ.
մէքտէ տիւրլէր:

Տէվալի

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ

ԲՕԼԻԹԻԳԻՅԷ

ԹԻԻԻԲԻԱ

Պու քրէշտէն Էվրօփա կազէթա.
լարընա վէրիլէն մալիւմաթա նազա
րէն. Ալման, պաշ վէրիլի Գօնթ
Պիւլմըն թէշիլիլէր իլէ Թիւրքիտ
վէ Ռօմանիա պէյնինտէ պիւր իթ.
թիֆաթ թէշիլ օլընմըլ տըր:

—Թիւրք հիւքիւմէթինին
Քրուիլ թօփ ֆապրիգասընա օլան
պօրճընըն պիւր աւ էվլէլ թէտի.
յէսի իչիւն Ստանպուլ Ալման էլի.
ոի Պապը Ալի թաղիք իթմէքտէ
տիւր. Պապը Ալի Ալմանիայա պիւր
զըրհիլը հափտըլմազ վէ պու վէսի.
լէ իլէ տէ Քրուիլ ֆապրիգասընըն
ալաճաղընտա էօտէմէկէ սէօզ
վէրմիշ:

—Սթանպուլըն պապը մահալլէ.
րինտէ կիւնտիւզ օլարապ պիւր թա.
զըմ խըրըզլար աշիքեարէ փօլիս
լէրի սօլմաղա պաշլամըշլար:

—Պիլմիս վիւայէթինտէ վէ
Ստանպու հաղըն պիւր զըշլա եա.

փըլմասը վէ մէսարիֆի տհալիտէն
ալընմասըն իրտտէ օլըր տըր:

—Սուլթանըն իլիք հասթալըզը
կիթիթէ իլէլլէմէքտէ վէ պաշ
լըճա պաշընտան զիյաւէ ըստթ.
սըզլըք տուլմաքտա իմիշ:

—Թարապուլը զարպտա գու.
վէի հիւքիւմէթին արթըրըլմասը
գարարաշտըրըլմըշ:

—Լօնարտա Սուլթանա վէ
իտարէսինէ գարըլ «էմէլ» իսմին.
տէ պիւր կապէթա նէշլ իտէն Հա.
[սան Ֆէհմի էփէնտինին Թիւրքի.
տաւքի էվլալ ու աքարէթինին
զապըլ վէ քէնտիլինին հուգուզը
մէտէնիլէտէն իսքաթը ճիւնայէթ
մահքէմէսի հիւքմ իթմիշ տիւր:

ՏԱԼԻԼԻԹԷ

Ֆէլս. Բուէնա Ֆերտինանտ հազ.
րէթլէրինին Գարաւաղ Բուէնա.
նին քէրիմէսի Բուէնա Գաէնիա
իլէ իգտիվաճա նիլէթի պուլընտը.
զը էճնէպի կազէթալար պիւրիւ.
մէքտէ տիւրլէր:

—Բուէնա հազրէթլէրի Սաքա
վէլմարա կիտէր իքէն Սըրպիա.
տա նիշ շէհրինտէ Գրալ Ալէքսան.
տըր վէ Գրալիշա Տրալիա ըլէ կէօ.
րիւշմիշ տիւր:

—Բուսիա տէօվլէթին թահթը
հէմայէսինտէ Պուլկարիա իլէ Սըր.
պիա պէյնինտէ պիւր իթթիֆազ
հասըլ օլուշ օլտուզը Էվրօփա կա.
զէթալարը սէօյլէմէքտէ, վէ հաթ.
թա Գարաւաղ վէ Պուլկարիա պէյ
նինտէ տօսթլուք կիթիթէք արթ
մաքտա օլտուզընտա իւլվէ իթ.
մէքտէ տիւրլէր:

ՉԻՆ

Տիւվէլը էճնէպիլէ գօմանտան
լարը Բէքինտէ Չինլիլէրտէն միւ.
րէքէպ պիւր մահքէմէ թէշիլ
իթմիշլէր. իշ պու մահքէմէ Չին
ասիլէրինէ մաւալիլէթ իտէնլէրէ.
գարըզլըզըն էստսընտա սալիլ
լէրին մալլէրինի հաղմայա վէրէն.
լէրէ, սուլհա զալլէթ իտէն մէ.
մուլարա գարըլ պօյանլարա ի.
տա մէզաւը վէրմէք իմիշ:

—Բէքին Ֆրանսըզ էլիսի, իմ.
բէրաթօր Քուանկ—Սուլթան սուլհ
իչիւն տիւվէլը էճնէպիլէրին վէր.
միշ օլտուզարը պէնտլէրի գապուլ
իթիթիլիլէ պիւրիթմիշ տիւր:

—Սուլհ իչիւն միւլաքէրէտէ
պուլընան Չինլի միւրախալար
Չին մէնլէսինի պիթիթէք վէ
սուլհ չաթմալէսինի թէտգիգ
իթմէք իչիւն պիւր գօնկրէնին իճ.
թիմասըն թալէպ իթմէքտէ տիւր.
լէր:

ԹԻՐԱՆՍԿԱՆ

Չէնէրալ Տէվէշ Նաթալ թօփ
րաղընա հիւքիւմ իթմէկէ հազրը
լանըլօր. Նաթալ ինկիլիլէր է.
լինտէ պուլընը:

—Սըրինկա վէ վինտէրպուրկ.
տա ինկիլիլէր իլէ Պօէրլէր պէյ
նինտէ օլտըգճա շիտտէթլի մու
տարէպէլէր վուգու պուլուպ Պօէր
լէր կէրի սիւրիլմիշլէր տիւր:

—Պօէրլէր Պալմօրալ թարաֆ.
լարնա ինկիլիլէր իւլլիլէ
շիտտէթլի պիւր հիւքիւմէ պիւր
թաղըլ լէվալիլթ իլէ տօլու.
պիւր շըմէնտէքէր գաթարը էլէ
կէչիլմիշլէր:

ԻՆԿԻԼԹԷՐԱ

Ինկիլիլ Պարիլաւար վիթթօրի
անըն վէֆաթընը էվլէլէր ինկիլիլ
միգտէ պիւրիթմիշ իտիք. հապու.
քի պու անէ գատար գրալիլանըն
վէֆաթընա վէ վէլիաճա Բրէնա տը
կալըն մազամը գրալիլէթէ կէչտի
կինէ տալիլ թաֆալիլ էլտէ ի.
տիլէմէմիշ տիւր:

Գրալիլանըն հասթալըլը աղըր
լաշտըլընտա, թօրնու օլան Ալմա.
նիա իմէրաթօր Պէրլինտէ վա.
զու պուլան շէնլիքէր իլէն իլէ
աճէլէթէն Լօնարա կիթմիշ տիւր.
Գրալիլա վէֆաթընտան աղ էվլէլ
քէնտիլինի պիւրալիլին զալլ
իթմիշ վէ խանէստըն գրալիլ ու.
մուլէն խաթթանըն հաթաղընըն
կիթաֆընտա պէրլէմէքտէ պուլըն
մըշլար. Ինկիլիլէր Տալիլիլէր
զըրը գրալիլանըն պուլընտըլը Օզ
պօրն սարալընտա տէթալէն օլ
տուլը իւզրէ հաղրը պուլընմըշ
տըր, Գրալիլանըն վէֆաթընը վէ
Բրէնա տը կալըն զալլ իլան օլըն
մասընըն ընամի գալտընը իճրա իթ
մէք իչիւն:

ԳՈՐԾԱՆ

Գուլթան, հոգէս ամսօրեայ, Հո
ղաղործական, գիտական և տրեւե
տական (Պատկերապարզ), մամուլ
նեքիւ է և մի քանի օրէն լոյս
պիտի տեսնէ, հայ և ֆրանսացի
աշխատակիցներու աշխատակցու
թեամբ:

Առայժմ ամիսը անգամ մը
պիտի հրատարակուի Գուլթանը և
իւրաքանչիւր թիւը պիտի բաղկա
նայ 16 էջերէ, Տարեկան՝ բաժնէ.
դինն է, Թուրքիոյ համար, 10
ֆրանք, Բուսիոյ՝ 6 րուպիլ և
արտասահմանի համար 12 ֆրանք.
Յօդուած, նոմակ և բաժնեկի
զրկել հետեւեալ հասցէին՝

Գ. Մեմառնոքլուս

Էմէնիէթ—ալիթօմի

23 յիշ տը լա Քօլմիւլ

(5րդ) Բարիկ

ԹԱՏՐՈՆ ՍԱՆԴՐԱԼ

Թունուար 14 կիւրակէ իրիկոյ
ի նպատակ Տ. Գալիմէնտի առա.
ջին անգամ ըլլօլով պիտի յիլկա.
լացուի «քէնպէ զըզ» տաճկական
«Իրէդէ»-ը երգեցիկ խումբը պիտի
լալկանայ 25 տիւնը:

Նոյնպէս պիտի ներկայացուի
«Սէվիլի Սաֆրիլը» անուն երկու
արար կատակախաղը:

Որք մը

Ով որ Տ տարիկան որք մը պ.
գիւրիլ կը փափաքի թող զիմէ
Տիւր Ա. Զարպահանեան:

Отговорникъ Н. Драгулевъ

Печ. «Взаимость» Варна